

KAIKKI MUKAAN! INKLUSIIVINEN PEDAGOGIIKKA ANNANTALON 5X2 TEATTERITAITEEN OPETUKSEN ALOITUSTUNNILLA

Sari Tupamäki, sari.tupamaki@hel.fi, teatteritaide
Soili Perkiö, soili.perkio@uniarts.fi, musiikki

Annantalon 5x2 taidekurssien esittely ja niiden tavoitteet inklusiopedagogiikan näkökulmasta

Helsinkiläisille koululaisille järjestettävät 5x2 taidekurssit kestävät viisi viikkoa, jolloin koululuokat (3.–6. luokka) tulevat kerran viikossa kahden oppitunnin kestoiselle taidetunnille. Oppilaille on runsas kattaus eritaidealojen opetusta, joista he etukäteen valitsevat yhden taidealan, johon osallistuvat saman luokan oppilaista koostuvassa pienryhmässä (enintään kahdeksan lasta per ryhmä).

Viimeisellä kurssikerralla pienryhmät tutustuvat toistensa työskentelyyn ja kurssien tuotoksiin, jolloin oppilaat harjoittelevat esittämään, esittelemään ja vastaanottamaan taidetta sekä keskustelemaan taiteesta. Tavoitteena on, että lapsille syntyy kokemus taiteellisesta prosessista.

Inklusio pedagogiikan näkökulmasta Annantalon pienryhmät mahdollistavat hyvin kaikkien oppilaiden osallistumisen kursseille, lisäksi 5x2 taideopetusta järjestetään myös erityisen tuen luokille sekä sairaalakoulussa heille varta vasten suunniteltuna. Tavoitteena on, että jokainen helsinkiläinen koululainen pääsisi ainakin kerran koulunsa aikana 5x2 opetukseen. Opetusta järjestetään Annantalon lisäksi myös alueellisissa kulttuuritaloissa. Taidekurssien toivotaan innostavan oppilaita tutustumaan taideharrastuksiin ja luomaan heille positiivisen elämyksen taiteen tekemisestä.

Teatteritaiteen kurssin ensimmäinen kerta

Soili Perkiö kävi seuraamassa 7.11. 2024 klo 11.30–13.00 Sari Tupamäen ohjaaman teatteritaiteen kurssin aloituskerran nelosluokkalaisille.

Ennen kuin taidealan osuus alkaa, luokan omalla opettajalla on mahdollisuus kertoa taidetuntien ohjaajille luokan oppilaista. Tällä kertaa luokan opettaja mainitsi, että oppilaat ovat innokkaita oppimaan ja rohkeita kokeilemaan. Oppilaat olivat saaneet valita mieluisimman ja toiseksi mieluisimman taidelajin, ja opettaja teki ryhmät toiveiden mukaan. Sitten luokka jakautui valitsemiinsa pienryhmiin. Tarjolla oli valokuvaus, keramiikka, musiikki ja teatteritaide. Teatteritaiteen ryhmään tuli viisi oppilasta. Ryhmä pääsi teatteritilaan, black boxiin, jossa on teatteritekniikkaa sekä pieni katsomo.

Tunnin jälkeen jäimme teatteritilaan keskustelemaan harjoitteiden sisällöstä, havainnoista sekä pohdimme laajemmin koko viiden kerran prosessia. Seuraavassa on koottuna Soili Perkiön havaintoja observoidusta tunnista, joka oli teatteritaiteen jakson ensimmäinen kerta. Sari on kirjannut ajatuksiaan yleisemmin laajaan kokemukseensa nojaten. Sari Tupamäki on ohjannut Annantalolla 5x2 taidekursseja yli 20 vuotta. Meitä kiinnosti nimenomaan ensimmäisen kerran erityisyys: lasten reaktiot uuteen tilanteeseen, miten ohjaaja motivoi ryhmää, millä eri tavoin tuetaan vuorovaikutusta ja ryhmähenkeä ja vahvistetaan lasten turvallisuuden ja luottamuksen tunnetta.

Sari: "Ensimmäisellä kerralla pienryhmästä muodostuu teatteriryhmä. Oppilaat tuntevat toisensa entuudestaan, koska ovat samalla luokalla, mutta uudessa tilanteessa uuden ohjaajan kanssa ryhmä tarvitsee ryhmäyttäviä ja virittäviä harjoitteita. Samalla pystyn tutustumaan lapsiin ja luomaan toimintaan innostavan ja hyväksyvän ilmapiirin.

Ensimmäisen kerran tehtävillä pyrin toiminnallisesti avaamaan teatteriesityksen ja draaman peruskäsitteitä ja luomaan lapsille motivaation esityksen rakentamisprosessiin."

Kuva 1. Varjoteatteri. Kuva: Sari Tupamäki

Ensimmäisen opetuskerran muoto tiivistettynä

1. Opettajan ja taideaineen esittely
2. Teatteritilan ja valojen käytön esittely oppilaiden havainnoinnin kautta
3. Kysymykset oppilaiden kokemuksesta teatterista
4. Näyttelijäntyön pikakurssi, harjoitteena paikanvaihto nimipiiri. Kokeilun kautta käydään läpi seuraavat käsitteet: toiminta eli kohtaus, liike, repliikit, tunnetila-
asenne, havainnointi
5. Harjoitteita:
  - A. "Täältä me tullaan" tunnetilat -asennearvausleikki
  - B. Hyväksyminen ja tyrmäys -harjoite
  - C. Kohtaus ja käänne
  - D. Kohtauksen suunnittelu ja esittäminen pienryhmissä. Tehtävä "tehkää kohtaus, jossa henkilö haluaa jotain, mutta jokin asia tai henkilö estää häntä sen saamisessa."
6. Loppukeskustelu "Mikä on teille tärkeää elämässä?", seuraavien kertojen sisällön esittely
7. Loppuleikki "Varpaat, varpaat"

Seuraavassa keskustelumme on teemoitettu kahdeksan eri otsikon alle, näkökulmana inklusiivinen pedagogiikka.

1. Turvallisen ilmapiirin luominen

Onko ilmapiiri sellainen, että jokainen lapsi kokee olevansa arvostettu ja hyväksytty omana itsenään.

- a) Opettajan esittäytyminen

- opettaja kertoi kuka hän on ja mitä ollaan tekemässä. Opettajan varmuus, ystävällisyys sekä kiinnostus lasten huomioista ja kommenteista loivat turvan tunteen

b) Tilaan tutustuminen

- tässä oppilaiden havainnointia ja uteliaisuutta tuettiin. "Mitä näet? Mikä muuttuu? Varmasti huomasit tämän? Mitä varjolle tapahtuu nyt?"

c) Lämmittelyleikki

- helppo leikki, jossa kaikki onnistuivat. Kaikkia kannustettiin ja kiitettiin osallistumisesta

Yleishuomio: Lapset eivät tarvitse niin paljon lämmittelyä kuin aikuisryhmä, lapset haluavat päästä "jo tekemään"

Sari: "Ensimmäisellä kerralla ryhmässä on aina odotusta ja jännitteitä. Odotukset ovat yleensä positiivisia, koska oppilaiden koulupäivien rutiini on katkaistu ja he ovat uuden äärellä. Rutiinin turva on poissa ja uusi voi tuntua oudolta ja jännittävältä. Lapset reagoivat jännitykseen eritavoin. Yleensä kohtaan innostuneisuutta ja uteliaisuutta, myös levottomuutta esiintyy. Aloituksessa käytän hyväkseni uuden tilan viehätystä ja esittelen teatteriluokan valot ja pimeyden.

Koska opetukseni perustuu lapsen omien havaintojen ja toiminnan kautta saamaan kokemukseen pyrin pitämään oppilaat aktiivisina. Katsomon tuolien tuoma turva hylätään melko nopeasti ja siirrytään tasa-arvoistavaan ympyrään, jossa kaikki näkevät toisensa eikä kukaan seiso toisen takana.

Aloitusleikin olen nimennyt näyttelemisen pikakurssiksi, kyseessä on paikanvaihto nimipiiri. Leikin sääntöjä selittäessäni puran harjoitteen käsitteiksi: toiminta eli kohtaus, liike, repliikki ja tunteen tai asenteen ilmaisu ja havainnointi. Harjoite ei välttämättä ole helppo, joutuuhan siinä koko ryhmän katsomaksi ja tekemään päätöksiä ja valintoja. Tuo pieni jännitys muuttuu ryhmässä energiaksi ja iloksi. Pyrin toistamaan lasten nimet kehuessani heitä leikin tiimellyksessä. Tämä on harkittua ja olennaista: pyrin antamaan jokaiselle heistä nähdyksi tulemisen kokemuksen ja luomaan nopeasti positiivisen vuorovaikutussuhteen."

Kuva 2. Teatteritila ja valopöytä. Kuva Sari Tupamäki

2. Osallistumisen yhdenvertaisuus

Lasten mahdollisuus osallistua harjoitteisiin tasapuolisesti

Valitut harjoitteet tukivat eri taitotasoja ja lapsen omaa tapaa ilmaista itseään. Opettaja huomioi lapset, jotka tarvitsivat vähän enemmän aikaa tai rohkaisua.

Yleishuomio: Lapset ovat avoimia ja oikeudenmukaisia, he kertovat, jos joku ei ole vielä päässyt kokeilemaan. Tai sanovat itse "Minä olin jo".

Sari: "Olen suunnitellut harjoitteisiin ryhmän portaittaisen etenemisen piirimuodosta puolikkaiden ryhmien kautta samanaikaisesti toimiviin improvisaatiopareihin. Toiminta etenee dramaturgisesti siihen, että osalla ryhmästä on katsojan rooli ja muutamilla lapsilla on vuorollaan selkeä tehtävä näyttämöllä. Tehtävänjaossa olen tasapuolinen, niin että jokainen pääsee näyttämölle. Näyttämölle tulosta voi myös kieltäytyä, mutta niin käy yllättävän harvoin, sillä ryhmään on ehtinyt muodostua hyväksyvä turvallinen ilmapiiri, ja lapset ovat antaneet minulle ohjaajana luottamuksensa."

3. Erilaisten tarpeiden huomioiminen

Inklusiota edistää opettajan kyky tunnistaa ja huomioida lasten yksilöllisiä tarpeita ja oppimistapoja.

Opettaja huomioi ja kannusti jos joku tuntui jäävän sivuun tai ei heti ilmoittautunut vapaaehtoiseksi. Tämän ryhmän oppilaat olivat koko ajan innolla mukana.

Oppilaiden keskittymiseen opettaja reagoi vaihtamalla seuraavaan harjoitteeseen, vaihtamalla pienryhmien kokoonpanoa, sekä vaihtelemalla esiintyjän ja katsojien rooleja.

Sari: "Ohjaajana oma persoonallisuuteni on tärkeä työkaluni. Oma vireystilani, energiataso ja tunteet vaikuttavat havainnointikykyyni ja keskittymiseeni. Ryhmän ohjaamiseen latautuminen ja siitä palautuminen on tärkeä osa työtäni. Itsereflektio, rehellisyys ja aito kiinnostus lasten ajatteluun ja ilmaisuun tuo työhöni merkityksellisyyttä. Aina ei onnistu, mutta onnistumisista oppii ja lasten ilo onnistumisesta ja heidän antamansa positiivinen palaute palkitsee."

Kuva 3. Varjoteatteri. Kuva: Sari Tupamäki

4. Moninaisuuden arvostaminen ja tilan antaminen

Inklusiivisessa opetustilanteessa jokaiselle lapselle annetaan tilaa tuoda oma persoonallinen ilmaisunsa esille.

Lapsia rohkaistiin ilmaisemaan itseään omalla tavallaan sekä liikkuen että äänellisesti. Opettaja antoi mallin tarvittaessa ja sitten vapautti tilan lasten omalle keksimiselle. Lasten omia ideoita tuettiin koko ajan.

Sari: "Soilin havainnoimassa ryhmässä oli vain viisi osallistujaa, heistä jokaisella on oma erityinen persoonallisuutensa, neurotyyppinsä ja toimintatapansa. Annantalon taideopetuksen pienryhmät tukevat inklusion toteutumista, lapset kykenevät ottamaan vuorovaikutuksessaan huomioon toisensa ja keskustelemaan toisiaan kuunnellen. Oppilaille on syntynyt myös luottavainen olo siihen, että he ovat ryhmälle tärkeitä ja merkityksellisiä."

5. Vuorovaikutus ja yhteistyö muiden lasten kanssa

Onko ryhmässä vuorovaikutuksen kannalta esteitä vai sujuuko yhteistyö luonnostaan?

Lapset saivat valita itse työskentelypareja ja ryhmiä. Observoidussa ryhmässä lapset olisivat mielellään pysyneet samassa pienryhmässä. Opettaja muistutti, että ollaan tekemässä yhtä yhteistä esitystä ja sen vuoksi on hyvä kokeilla erilaisia ryhmiä. Yleishuomio: Tarvittaessa opettaja ohjaa ryhmädynamiikkaa niin, ettei kukaan jää yksin tai ulkopuoliseksi.

Sari: "Teatteriharrastuksessa yhteistyön ja sosiaalisten taitojen opettelu on isossa roolissa. Koululuokissa on tässä asiassa huomattaviakin eroja. Pyrin rakentamaan pienryhmään hyvän työskentelyilmapiirin tutustumisleikein ryhmäyttämällä ja motivoimalla. Teatteriesityksen rakentaminen on selkeä tavoite ja usein se motivoi vaikeissakin yhteistyöhaasteissa lapsia. Toisinaan avuksi kutsutaan luokanopettaja, jolla on parempi tieto lapsista ja mahdollisuus keskustella lasten kanssa asioista 5x2 tuntien välisellä viikolla."

6. Esteettömyys ja saavutettavuus harjoitteissa

Harjoitukset ja ilmaisumuodot ovat sellaisia, että ne ovat saavutettavissa kaikille lapsille riippumatta esimerkiksi fyysisistä, sensorisista tai kielellisistä tarpeista.

Yleishuomio: Jos jollain lapsella on vaikeuksia suorittaa tiettyä harjoitusta, opettaja tarjoaa vaihtoehtoisia tapoja osallistua

Sari: "Helsinkiläisissä kouluissa opiskelevat lapset ovat monimuotoisia fyysisesti, kulttuurisesti ja taidollisesti. Pyrimme siihen, että Annantalon olisi saavutettava ja esteetön heille kaikille. Vanhan talon kynnykset, ovet ja portaikot saattavat aiheuttaa esteitä ja hidasteita liikkumiselle, mutta asia on huomioitu ja tilat tehty saavutettavimmiksi.

Teatteriopetuksessa vapaaehtoisuus ja mahdollisuus valita roolinsa yhteistyönä rakentuvassa esityksessä antaa oppilaille mahdollisuuden toteuttaa itseään oman tahtonsa mukaisesti."

7. Lapsen oma kokemus ryhmään kuulumisesta

Inklusion kannalta on tärkeää, että jokainen lapsi kokee kuuluvansa ryhmään.

Lapset tuntuivat löytävän oman paikkansa ryhmässä, he kuuntelivat toisiaan ja jatkoivat toistensa juttua. Lasten toiminta oli rentoa ja spontaania.

Sari: "Soilin havainnoima ryhmä koostui avoimista innokkaista lapsista, joilla on hyvät ryhmätyötaidot ja idearikas mielikuvitus. Aina ei näin ole, vaan joku lapsi on voinut joutua luokkayhteisön ystävyyssuhteiden ulkopuolelle, hänet saatetaan esimerkiksi kokea fyysisesti rajuksi tai hän on hyvin hiljainen tai vetäytyvä. Usein näissä tilanteissa tuen lapsen vuorovaikutusta muiden lasten kanssa ja yritän keksiä hänelle erityisroolin tai tehtävän esityksessä, joka vahvistaisi hänen asemaansa ryhmän jäsenenä. Ryhmän pieni koko mahdollistaa jokaiselle lapselle tilan antamisen. Mahdollisesti silloin kun lapset ovat suuressa ryhmässä, heidän erityistarpeensa voivat tulla eri tavalla esiin. Lapsella voi olla omassa luokassa rooli, jota tällaisessa pienryhmässä ei välttämättä tarvitsekaan esittää. Tavallisesta roolista irtautumiseen pääsee myös sen kautta, että esityksessä on rooli, jonka lapsi on itse saanut ryhmän kanssa valita ja rakentaa."

Kuva 4. Varvaspiiri. Kuva Sari Tupamäki

8. Reflektointi ja palaute

Onko lapsille mahdollisuus keskustella harjoituksista? Antaako opettaja palautetta tunnin aikana/sen lopussa?

Opettaja antoi sopivassa määrin rohkaisevaa ja kannustavaa palautetta koko tunnin ajan. Pienten esitysten jälkeen lapset kannustivat toisiaan ja taputtivat kaikille esityksille. Loppupiirissä lapsilta tuli luontevasti palaute: "Tää oli kivaa"

Sari: "Lasten palaute tulee useinkin hyvin spontaanisti ja toiminnan aikana esimerkiksi osallistumisena ja innostumisena. Tunnin lopussa pyrin järjestämään tilanteen, jossa on mahdollisuus purkaa tunnin harjoitusten aikana mieleen tulleita asioita ja tapahtumia. Aika on kovin rajallista, joten usein tälle jää vain pieni hetki. Tunnustan myös, että yllätyn siitä, kuinka usein lapset lähtiessään kiittävät tunnista ja kertovat että oli kivaa. Viimeisellä kerralla kun olemme kiertäneet kaikki luokan ryhmät, keskustelemme siitä tietävätkö lapset missä heidän olisi mahdollista harrastaa teatteria tai jotain muuta kiinnostavaa taidealaa. Tavoitteena 5x2 taidekursseilla on antaa lapsille kokemus taiteenharrastamisesta ja innostaa heitä harrastusten pariin. "

LÄHTEET:

Pedagogisen toiminnan jatkokurssi. Inklusiivinen pedagogiikka ja lapsen tuen tarpeet harrastustoiminnassa -kurssin luennot, omat kokemukset

Jatkokurssin pedagogisen tehtäväni saa tekijänimelläni jakaa avoimesti aoe.fi-sivustolla ja artikkelin kirjoittajana olen huolehtinut ja vastaan artikkeliin liittyvien kuvien julkaisuluvasta.